

# שמרית יריב

## מסך או מסכה - דיוקן כביוגרפיה דרמטית - הכול על הפנים / ציורי הדיוקן של שמרית יריב

כל ציור באשר הוא, הוא דיוקן עצמי. על אחת כמה וכמה כאשר הציור מכריז על עצמו כציור דיוקן. בודלר (Pierre Baudelaire) שמתואר כ' צייר החיים המודרניים' ו'אבי השירה המודרנית' אמר במכתב שהופנה לז'אן מורל, מי שהיה העורך של Revue Francaise, שדיוקן טוב נראה לו תמיד כביוגרפיה דרמטית, או יותר נכון כמו דרמה המהותית לכל אדם ואדם.

יריב עוסקת באדם ומשתמשת בשפת הצורה על שלל האפשרויות הטמונות בה, כדי לומר דבר על האדם ככלל ועל עצמה כפרט. על הסקאלה הארוכה של העיסוק בציור דיוקן, יריב אוספת מכאן ומכאן ויוצרת שלם אחר וחדש בשפה אישית שהופכת להיות כתב יד וחותרם אישי. על המרחב הזה היא נעה בין הקצוות. מתכתבת עם איזושהי אמת צילומית, שומרת על מבנה, פרופורציות, אברי פנים, נאמנה בדרכה שלה למציאות ומתכתבת בו זמנית עם מציאות חיצונית כל שהיא ועם המציאות פנימית שלה. לפיכך יריב אינה מציירת אדם מסוים שמוכר לה, אלא אדם כסמל, וכמיכל אשר באמצעותו היא מבטאת את האדם שהיא, שבה.

הציור נראה מורכב משכבות, מאין שכבות ארכיאולוגיות שמתארות שלבים. השלב התמים זה שבאמצעותו היא בונה ציור מדויק, ולאחריו שלב "מתפרע" שמבקש להרוס ומתוך ההרס לבנות חדש. נראה שהנך צריך לקלף את שכבת הצבע הנוזלית המצעפת את הפנים כסוג של מסך או מסכה, על מנת לגלות את העור הנקי זה האוחז את אברי הפנים. אך יריב, תוך שהיא מתכתבת עם מציאות - פנים - פרופורציה ומבע, כלומר עם שרידי הציור הקלאסי הריאליסטי, הוא מניפה את מברשת הצבע, והשפכטל ויוצרת שכבות נוספות של צבע, אבחות מכחול, מרקמים ומפגשים בין צורות. יריב משלבת בין סגנונות ובין אפשרויות הבעה שונות ומצליחה ליצור ביניהם גשר אשר בעוד הוא לא מתעלם מהסתירה הוא מצליח לחיות עמה בשלום ובהשלמה - הייתי אומרת עד כדי שלמות.

יריב מאפשרת לאברי הפנים להביע. אם בעיניים פקוחות והטיית צוואר ארכנית לעתים מוגזמת, אם בעצימת עיניים, פה פעור ותנוחות ראש. אך לא פחות מכך היא משתמשת בשפת הציור ובמדיום עצמו (הצבע) ככלי להעברת המסר. ריאליזם ואקספרסיוניזם גרים בכפיפה אחת על הפנים שיריב משרטטת. פנים שתפקידם להראות על פי דרכה לא רק את פני השטח, אלה גם את מה שמתחת לפני השטח - הפנים. יריב מעלה אל פני השטח, את מה שמוסתר בדרך כלל, ומציפה את

פני הדיוקן המצויר בתכנים צורניים אשר חושפים את מה שאולי העור האנושי מבקש להסתיר. בדרך זו מתכתבת יריב עם ציורי הדיוקן של האמן האנגלי פרנסיס בייקון (Francis Bacon) אשר ניסה באמצעות המכחול והשפכטל לצייר את מה "הבשר המדמם" כלשונו, זה מתחת לעור. פעולה שניתן לקרוא אותה כמטאפורה המתארת את הנפש.

הג'סטות הצורניות והבעות הפנים של הדמויות המצוירות, מתארות ייסורי נפש ואלה נרמזים רק פעם אחת דרך שם אחת היצירות 'הנביא', בבחינת קדוש מעונה. כולם מהדהדים למבטיי הייסורים של קדושים נוצרים מתקופת ימי הביניים ומזכירים עינויי גוף ונפש, כמו שהם בו בזמן מרמזים אולי על הקצה האחר, הנאה גופנית עד ארוטיקה. הבעות פנים שמתארות סוג של אקסטזה, ומשיכות מכחול חושניות - של גופים, של פנים. של דמויות אנוש שיכולים להיות כל אחד, ובינתיים הם גם אף אחד. אין שם. אשה בכחול, גבר, אשה בירוק - שם שאינו שם.

באופן מסורתי סוג ציורים שעוסק בדיוקן מכונן למראה. בבחינת ציור דיוקן עצמי מול מראה, או לחילופין התבוננות במודל, או בעולם המודרני, התבוננות בתצלום. יריב אינה משתמשת במראה וכפי הנראה גם לא במודל, אך בהיפוך ניתן לומר שציוריה הם המראָה המספרת את סיפור האדם. חוקרי אמנות עוסקים בגוף האדם ובדימוי האדם ויודעים לומר שהפנים הם מוקד הגוף ותמציתו כאמצעי הבעה. לפיכך, אני טוענת שהבעת הפנים המיוחסת לדיוקן זה או אחר, בציוריה של יריב, היא אינה בהכרח או בלבד הבעתו של הדימוי המסוים המצויר, אלא הבעה המדברת על האדם בעולם בהתייחס לסערות נפש או רגעי נחת, תשוקות או אכזבות, שמחה או צער, שאלות חברתיות - מגדריות, יחסים בין מינים ועוד.

המראה החסרה בגוף עבודות אלה, מסמנת דווקא את נוכחותה תוך שהיא מדהדת לתיאוריה הלקאניאנית המדברת על 'שלב המראה'. שלב התפתחותי מוקדם שבו הילד המתבונן במראה מגלה את ה'אחר הסמוי'. יריב באמצעות עבודת הצבע המתפרצת מנכיחה את האחר, שהוא על פי לקאן ה'עצמי' שמשתכן בירכתי תת המודע. לאקאן מתאר את הגלוי כ'וילון המסתיר את היפהפייה' בהנחה שהנפש הסמויה היא היפהפייה. נראה שציורי הדיוקן של יריב, מספרים את סיפור הוילון והיפהפייה הלקאניאניים.

**ד"ר נורית צדכובים**